

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Parashat derakhim

Rosanes, Judah ben Samuel

הדוהי, סענאזר

Ṷinitsi'ah, 5503 [1742 oder 1743]

ג'י שורד

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9997

דרך רבים דרוש יב

וכל איכה משתנות ה"ב ביחוד ל"ד דאף גזר דין דיחיד נקדע כל
איכה דאשטר כלא לשנות הגזרה מכל וכל הגזרה במקום צומדת
וכעת לא מנאמי בירור לזה

עוד נראה שיש להכריח דאף ל"ד גזר דין דיחיד אינו
נקדע היינו דוקא לשנות הגזרה מכל וכל אבל כל
היכא דהגזרה במקומה עומדת אלא שמתנתו ממקו למקום
מועיל תפלה ליחיד אף שהדין הוא שגזר דין שלו אינו נקדע
מ"ט המוס דף ז' ד"ה במאן שהקטו לרבנן מי לא מנלינן ברכת
הסנה ומירצו ומה שמתפללין ברכת הסנים היינו כדלקמן
בפרקין שאם פסקו נשמים מועטים שירידם המקו כזמנם ע"כ
והתוס' קיימי ל"ד דגזר דין אינו נקדע ואפי' הכי כבוד דתפלה
מועלת להוריד הנשמים בזמנם וזה פשוט ודוק • ולפי זה אין
חילוק בין יחיד לגזר אלא היכא דנרדף לשנות הגזרה מכל וכל
דנכבוד נקדע וביחיד אינו נקדע אבל היכא דלינו נרדף לשנות
הגזרה אין חילוק בין יחיד לגזר יודע דכפ"ד דטבת אימא ח"ד
יאודה אמר רב זב שעות הוי היום כו' שניות יושב ודן את כל
העולם ויש לדקדק דכפ"ד ד"ה אמרינן כמאן מנלינן הא דנא
אקנירי ואמריעי כמאן כרבי יוסף ע"כ • ואם כן סברת רב הללו
דכשניות יושב ודן היא דוקא אליבא דר' יוסי וזה דוחק ואולי רב
סבר כו' ינחק דאמר יפה נעקה לאדם בין קודם גזר דין בין
לאחר גזר דין ומה שיושב ודן הוא כמי שעושה תשובה לקרוע
גזר דינו • אי כמי דאשטר שאינו דן בשניות את היחיד אלא
לרכים גזר דין רבוי אליבא דכ"ע נקדע כמבואר בסוגיא
ד"ה הנ"ל

שוב ראיתי לרש"י פ"ק דע"ז שכתב וזל שניות יושב ודן כו'
יוסי דאמר במסכת ר"ה אדם נדון בכל יום דכתיב
דבר יום ביומו ע"כ • וקשה דלמאי לא אוקמה כו' ינחק וככ"ע
בדכתיבנא: ונראה דהדין עמו מטיס דכפ"ד דר"ה דף ז'
אמרינן ח"ד יוסף כמאן מנלינן האידינא אקנירי ואמריעי כמאן
כו' יוסי ואכע"ל לעולם כרכנן וכדו' ינחק דא"ר ינחק יפה
נעקה כו' • הרי מבואר דאפי' רבנן דאמרי דאדם נדון ברה"ה
מזו סברי כו' ינחק דא"ר יפה נעקה אפילו לאחר גזר דין ואפי'
לא קאמר דאדם נידון בכל יום משום דלעולם הדין הוא ברה"ה
וגזר דין הוא ביום הכפורים אלא שאם עשה תשובה גמורה
מועיל לו אפילו אחר גזר דין • ואם כן היא דפ"ק דע"ז דקאמר
דבכל יום ויום דן בשניות לא מנינן לאוקומה אלא כרבי יוסי
דאמר דאדם נידון בכל יום דלרבנן אף דנימא דסברי דיפה
נעקה אפי' לאחר גזר דין מ"ל לא טייד למימר אליבא דאדם
נידון בכל יום •

ונראה דהא דאפילו בפ"ק דר"ה דר"ה אומר גזר דין
דיחיד אינו נקדע ור' ינחק ס"ל דנקדע אינו תלוי
במחלוקת זה דרבנן ור' יוסי דרבנן אית להו דאדם נידון ברה"ה
ור' יוסי אית ליה דאדם נידון בכל יום • דרבנן מזו סברי כרבי
אלעזר וכסברת ר' יוסף דאמר כמאן מנלינן אקנירי ואמריעי
כו' יוסי דלא אסכח לה פתרי אלא כו' יוסי • ומזו סברי ברבי
ינחק ובתירוגא דאי בעית אימא לטולם רבנן וכדו' ינחק • ורבי
יוסי נמי מני סבר כו' אלעזר שאם גזרו עליו בשניות סוס דבר
אינו נקדע ומני סבר כו' ינחק דאפילו גזרו עליו איזה דבר
בשניות נקדע •

וראיתי להרב מהר"ש יפה בפ"ק דר"ה סי' א"ה דאמרינן
התם ר' ינחק רבה בשם רבי • מלך וכבוד נדונין
בכל יום שכתב וזל מלך וכבוד ס"ל דאדם אינו נידון אלא ברה"ה
ומ"ל מלך וכבוד לחסיבות נדונין בכל יום וז"ל דאי זכו בכל
יום תהפך גזרתם מה שאין כן ביחידים שגזרו דינם ברה"ה ואת'
שנתתם

לאחר ג' נקדע והיינו דאמרי' ויחיד אימת כל' דיט זמן דיחיד
יש לו דין עבור ומדלא אמרו דדרטו ה' בהמנאו מיירי קודם ג' ד'
משמע דס"ל דפסטי' דקרא חיירי דבזמן שהוא נמנא לעולם
עונה וליבא למי' דליבא גזר דין כי אם ביה"ד שהרי כתב
הרמב"ם פ"ג מה תשובה דין ג' דליבא ג' ד' ברה"ה לרשעים גמורי'
אלא ודאי דכתי' הללו אף דליבא ג' ד' נקדע והיינו דאמרי' הטב
בנמים מוהלין לו והיא מלמא פסיקת' בין דליבא ג' ד' בין דליבא
ולמ"ד דאף ג' ד' דיחיד נקדע לעולם מ"מ מודה שיש חילוק בין
יחיד לגזר וב"כ יש חילוק בין ז' ימי תשובה לשאר הימי' והיינו
דכו' ימי תשובה אף דליבא ג' ד' והוא יחיד התשובה היא יפה
ביותר ומתקבלת מיד אבל בשאר הימים אינה כ"כ יפה והגבור
יש להם כל הימים דין ז' ימי תשובה ומה שהכריחו לומר זה הוא
מהכרח הפסוקים הם המדברים דרטו ה' בהמנאו ובתיב בכל
קדמינו אליו • ופריך בנ"ה אהא דאמרי' דג' ד' דכבוד מיקרע ט"ס
יורדי הים ונות' לו' לך נעקו קודם ג' ד' נענין כו' ומשני הכי נמי
ביחידים דמו • והנ"ל דהמקטן עלה בדעתו דכל יורדי הים
הן מתפללים חסידי כגבור ודמי ליה לא כי אלא ביחידים דמו •
א"ק תמ"ס התו' זול והיא דטבת דר' יוסף כה"ב דדמי
לרכים דהוא מגלי בהדי על כל חולים ע"כ וא"כ כל יורדי הים
נמי אמאי לא חסידי כגבור וז"ל דשאני ההיא דא"היה מתפלל על
כל החולים מ"ה חסידי כגבור וה"ה א"ה מתפלל על כל יורדי
הים חסידי כגבור אף החולי' או יורדי הים שכל א' מתפלל על
עמיו ביחידים דמו ודוק •

וראיתי בתוס' פ"ק דטבת דף ז' אהא דאמרינן ר' יאודה
אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל שהקטו
בפס ר"מ מה מועלת תפלה לר' מאיר ור' יאודה כו' ובתו' בסוף
דבריהם ולפי מאי דמשני התם אכע"ל כדו' ינחק דא"ר ינחק
יפה נעקה לאדם בין קוד' גזר דין בין לאחר גזר דין אפי' הכא
שפיר ע"כ • ולא ידעתי כונתם דמי לא ידע בכל אלה דלפי האי
בעית אימא ליבא קושיא כלל והקושיא אינה אלא לרבי יוסף
דאמר כמאן מנלינן האידינא אקנירי ואמריעי כרבי יוסי
דמשמע דלרבי מאיר ורבי יאודה לא מהניא גלותא והכא מנינו
דר"מ ור' היו מתפללים על החולים ודבריהם נרכים אלני
תלמוד ודוק •

ויש להסתפק בהא דאמרינן גזר דין דכבוד נקדע וכן
למ"ד אף גזר דין דיחיד נקדע אם הוא דוק מרעה
לטובה אבל מטובה לרעה לעולם אינו נקדע או דלמא דכי הכי
דנקדע מרעה לטובה ה"ב מטובה לרעה וראיתי בפ"ק דראש
השנה דף יז שהקטו מתיבי עיני ה' אלקיך בה עתים לטובה
עתים לרעה כו' לטובה מיהא ליקרעיה לגזר דיכיהו ולוסיף להו
ומשני שאני התם דאשטר בהכי • ומדלא פריך אלא לטובה מיהא
ליקרעיה משמע דמהחלוקה האחרת דהיינו לרעה לא קשיא ליה
משום דלעולם מטובה לרעה אינו נקדע • ומיחו' יש לדחות
דלעולם המקטע לא הו"מ להקטות בכח כי אם מחלוקת לטובה
דאלו מהחלוקה האחרת היינו יכולים לדחות דמחובה לרעה
לעולם אינו נקדע • אבל כפי התירוצ' שידעו שאני התם דאשט'
בהכי ליבא למימשע מידי דלעולם א"ה מטובה לרעה נקדע •
ומאי דהא"ל לפחותי מהם אי אפשר סביר גמורה גורה הוא משום
דאשטר בהכי שמורידן כלא בזמנו על הארץ שאינה נרכה אבל
לעולם ה"כ מאי אפשר בהכי אף מטובה לרעה נקדע • ואשטר
נמי דלפי המסקנא מטובה לרעה לעולם אינו נקדע ומה שמורידן
שלא בזמנו הוא משום דאינו תסנה הגזרה מכל וכל שהרי נשמים
מרכי' מוריד אלא שמורידן שלא בזמנו דודאי מלמא דפסטי'א
היא דכי היכי דלגבור כל היבא דאשטר כלא לשנות הגזרה מכל
וכל

הוא מוזן רב טראימי שגורך הגבור בו ומינוהו עליהם להיות מוניח ומניח את ישראל והדיון הוא שמי שגורך הגבור בו נשאל באורים ותומים :

ובזה כנין כונת אביגיל באומרה והיה כי עשה יעשהה' לאדוני ככל אשר דבר וגו' * וכבר כתבנו יישוב להמשך הפסוקים של ויכוח אביגיל עם דוד לעיל בדרך המלך בדרוש א' ובדרוש ב' יע"ס * אף על פי דרכינו נאמר כונה אחרת בפסוק זה * ונחקור חקירה אחת באותה אנדה דלעיל שנחלק דואג עם הסנהדרין למען דעת כמאן לפניו שהרי דואג מן הסנהדרין היה ואכיר הרועים קראו הכתוב *
ונראה דמחלוקת דואג עם הסנהדרין היה באימה שכתבנו לעיל דאחריו בנמ' מה"מ אמר ר' אבהו דלמחר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד וכו' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה מכוון מלחמה וכל העדה זו סנהדרין * והקטו החידושים דלמלך למה לי קרא תיפוק לי דבהדיא כתיב קח את יהושע בן נון וגו' ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' * הרי בהדיא דנשאלין למלך ואם כן למה לי דכויא דהוא לאתויי מלך והמנדיל התימה הוא רש' זל שכתב הוא זה מלך דהא ביהושע משתעי קרא * והדבר קשה דכיון דלא למדנו דהוא זה יהושע אלא ממוס דמשתעי קרא ביהושע א"כ כיון ד דביהושע כתיב בהדיא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו אתו למה לי קרא דהוא * ותי' דמיהושע ליכא למימר לסתם מלך דהו"א שאני התם דאייטריך לנאול באורי' ותומים ממוס חלוקת הארץ היתה על פי אורים ותומים וכמבואר בנמ' זכנ' נמי ביבוסה של א"י היתה ע"י אורים ותומים ומס' נכאל יהושע באורים ותומים אבל בבאר מלך הימא דאינו נכאל קמ"ל יתורא דהוא לרבות סתם מלך היתה נכאל באורים * ומ"ס רש"י הוא זה מלך דהא ביהושע משתעי קרא ה"ק דמכ"ל דהוא זה מלך דבשלמא וכל בני ישראל אתו דאחריו זה ממוס מלחמה היינו ממוס דאחריו דפירוט הכתוב הוא שכל מי מניח ישראל אתו לנאול למלחמה אחריו וכן וכל העדה זו סנהדרין היינו כדאמר' ואם כל עדת בני ישראל ישנו זו סנהדרין * אבל במילת הוא אין בה טוס רמז לו דבמלך משתעי קרא * לזה בא רש"י ז"ל ותיקן הענין ואמ' דהא ביהושע משתעי קרא וע"כ הוא קאי ליהושע ואם אינו ענין ליהושע דהא כפי' כתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו באורים תנהו ענין לסתם מלך דומיא דיהושע דביה משתעי קרא * והנה כל מה שלמדנו דנשאלין למי שגורך הגבור בו הוא ממוס דדרטינן יתורא דהוא לרבות סתם מלך ואייטיר לן תרי דכויי חד דוכל בני יס' אתו וחד דוכל העדה וסדינן חד דכויי למי שגורך הגבור בו ואיידיך לב"ד * אבל אם לא דרטינן הוא ואית לן תרי דכויי לבד לא מרבינן מי שגורך הגבור בו ודרטינן וכל ישראל אתו לרבות סתם מלך דלא נמרינן ליה ממאי דכתיב קרא נבי יהושע ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו ממוס דאיכא למימר דשאני יהושע דנשאל ממוס כבישתה של א"י ומלחמה אבל שאר מלכים הימא לא מ"ס אנטריך קרא דוכל בני ישראל אתו לרבות סתם מלך דהיינו כפסוקו מי שכל ישראל אתו * וכל העדה דרטינן ליה לסנהדרין וכמו שדרשו ואם כל עדת ישראל ישנו אלו סנהדרין * אבל מי שגורך הגבור בו לא נתרבה מן הכתוב ואם כן מכ"ל דנשאלים למי שגורך הגבור בו * והנה איכא תנא דלא דרוש בעלמא יתורא דהוא ודואג הכי הוה ס"ל דלא דרטינן יתורא דהוא לרבות ואם כן אייתר לן תרי דכויי וכל בני ישראל אתו וכל העדה וסדינן חד לרבות סתם מלך ואיידיך לרבות סנהדרין אבל אגן קול' אליבא דהלכתא דדרטינן הוא כדאימא בכתה דוכתי ואם כן דריבויי' דהוא מרבינן סתם מלך

שנחתם אין להשיב ואמי דמנל' הסתא אקניני ואמריעי הא אמרינן דהוי דוקא כר' יוסי וא"כ נב דאחריו ואי בעית אימא לעולם כרבנן וכו' ינחק אפטר דרבי לא ס"ל הכי עכ"ל * משמע דס"ל דרבי לא מני סדר כרבי ינחק דאי ס"ל כרבי ינחק מאי אירייה מלך וכבוד אפילו יחיד נמי אלא ודאי דלא ס"ל כרבי ינחק * ולא ידעתי איך יתכן לומר דכר זה דלר' ינחק אדם נידון בכל יום והא בהדיא אמרינן לעולם כרבנן וכו' ינחק והביאו הרב ז"ל הרי דאף רבנן דס"ל דאדם נידון ב"ה מנו סברי כרבי ינחק דאית ליה יפה נעקה ולכן דברי הרב ז"ל דריבין לי תלמוד *
ורע שלפי מאי דאמרין בירושלמי דמלך וכבוד נידונים בכל יום והכי אימא נמי בנמרא דידן פ"ב דסנהדרין משמע שאף דיתיד נידון כר"ה מלך וכבו' שאני שנשטנו לעילוייא שנידונים בכל יום * ולפי זה קטיא לי על דברי רש"י בפ"ק דע"ז הג' דאוקי דברי רב דאמר בשניות יוסב ודן כר' ינחק ואמאי לא אוקמה במלך וכבוד דלכ"י נידונים בכל יום *
עוד מנינו מעלות הגבור כי רבה היא העולה למעלה * והענין הוא דאחריו כפי' דיומא אין נשאלין באורים ותומים להדיא אלא למלך ולכ"י ולמי שגורך הגבור בו *
ואמרינן בפ"מ מה"מ א"ר אבהו אמר קרא ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו וגו' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה ממוס מלחמה ע"כ * וליכא למימר דדוקא ממוס מלחמה הוא דישאל באורים ותומים אבל מי שאינו ממוס מלחמה אף שגורך הגבור בו אינו נשאל באורים ותומים * דהא במתניתין תנן למלך ולכ"י ולמי שגורך הגבור בו * ואף שכרייתא לא נקט אלא ממוס מלחמה * מ"מ נראה דלאו דוקא שהרי במתניתין נקט בהדיא ולמי שגורך הגבור בו דהוא כולל כל מי שגורך הגבור בו וליכא למימר דכרייתא מפרשה למתני' דקתני ולמי שגורך הגבור בו דהיינו ממוס מלחמה ולומו דדוקא ממוס מלחמה אבל מי שאינו ממוס מלחמה אף שגורך הגבור בו אין נשאלין * שהרי כתב הרמ"בס זל סוף ה' כלי מקדש זול וכל בני ישראל אתו זה ממוס מלחמה אומי שגורך הגבור בו ע"כ הרי דס"ל דלאו דוקא ממוס מלחמה אלא כל מי שגורך הגבור בו נשאלין לו ומקרא דוכל בני ישראל אתו נפקי כולהו ובהדיא אמרינן באגדת שמואל הביאו הרב כלי יקר ז"ל לא נטרד דואג מן העולם עד שהמרה בסנהדרין בטעה שאמר דואג ונאל לו באלקים שפסאו מלך לפי שאין נשאלין אלא למלך אמרו אבנר ועמסא תנן כסס שנשאלין למלך כך נשאלין למי שגורך הגבור בו ח"ל דואג אין נשאלין אלא למלך ח"ל שאלו לכו לסנהדרין אמרו לו הסנהדרין כסס שנשאלין למלך כך נשאלין למי שגורך הגבור בו באו ואמרו לנאול כך אמרו הסנהדרין באותה שעה המרה דואג בסנהדרין ואמ' אין נשאלין אלא למלך מיד ח"ל שאל זא ופגע בכמה ה"ע"כ * ואפטר דהרמב"ם הוניה דין זה מאגדה זו זאת אומרת דהסנהדרין דכד' עשה אחימלך במה שנשאל לדוד באורים ותומים לפי שהיה שגורך הגבור בו * והו' שהשיב אחימלך לנאול היום החילותי לנאול לו באלקים ופרס' בתמיהא זה ימים רבים שגורך הגבור בו שמונהו מוניח ומניח ישראל ומאז אנו כואל לו באלקים * ולא ידעתי מה תשובה היא זו של אחימלך שאם שאלו האשיות בסביל שמעט שפעס אחת טאל לו באורים ותומים מה השיב לו אחימלך טזה ימים רבים כיואל לו * אף עם האמור אית' ספיר טכונת אחימלך היא לומר לנאול שאין לו דין מורד במלכות במה שטאל לו באורים ותומים לפי שהוא לא נאל לו מדון מלך אלא מה שטאלתי לו הו' ב

דרך הרבים ריוש יג

ובזה יתייבש מאי דאמרינן במדרש שמואל דוד אצחיהו לאחימלך שהיה עושה לחם הפני' בטבת אמר ליה דוד כיום השבת יעריכנו עריכתו בטבת ואין מעשהו בטבת את' לו אחימלך כך למדנו דואז דמעשהו דוחה את השבת אמר לו דוד כך מקובלני עריכתו בטבת ואין מעשהו דוחה את השבת ע"כ * ויש לדקדק במאמר זה טובא שהרי באותה טעם שבא דוד אל אחימלך מסוכן היה שחזו בולמוס שהרי אכל מלחם הפנים שאסור לזרים וכדכתיב בקרא ליהוי הכי איתא בפ"א דמנחות עלה ג"ו ואם כן בטעת טירוף הדעת כואת כחזו בולמוס מה לו לדוד לזרות את העם את המעשה אשר יעשו * ועל דרך הפסגה אפשר היה לומר שדוד עיקר כוונתו היתה לשאול באורים וממים לידע את הדרך אשר ילך בה וחסם מאחימלך אולי יהיה סבור כשכרת דואז שאין נשאלין אלא למלך ולא למי שצורך הנכור בו שהרי ראינו שאחימלך מתורתו של דואז היה יונק סדך אמר כך לדוד דואז דמעשהו דוחה את השבת ואם בטעת מעשה היה אומר דוד לאחימלך שדיון הוא דנשאלין למי שצורך הנכור בו לא יעשה אלו אחימלך דק"ל תלמוד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אחרת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו וכדאיתא בפרק הערל עלה ע"ז *

ובל זה הוא דוקא במלחמה שנוגע בדבר וכמו שכתבו שם התוס' ואם כן דוד לא היו שומעין לו בטעת מעשה במה שאמר דנשאלין למי שצורך הנכור בו לכן רנה לומר אל דיון זה דנשאלין למי שצורך הנכור בו הוראה אחרת דעריכתו בטבת ואין מעשהו דוחה את השבת דבזה לא היה נוגע בדבר וכיון דקאמר מלחמה אחרת כדדין הך מלתא סתוה נוגע בדבר מהימין בכל וכדאמרינן בפרק גושאין על האנוסה עלה ג"ח על גר אחד שנכח אשת אחיו מאמו ואמרו לו מי הרשך ואמר על ספסל זה יסב ר' עקיבא ואמר שני דברים נר נוסח אשת אחיו מאמו ואמר ויהי דבר ה' אל יונה שנית כו' והקשו ומי מהימין והא אמר רב כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אחרת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ותיירנו שאינו הכא דקאמר מעשה אחרת בהה ע"כ * ופירש רש"י שאינו הכא דקאמר מלחמה דיונה בן אחימי בהדה ומנו דמהימין אהא מהימין נמי אהא דגיכרים דברי אמת דביחד קבלן ע"כ * ואך לפי דרכנו נאמר באופן אחר ונחקור עוד במחלוקת זה לדוד ודואז שנחלקו במעש' דלחם הפנים שדוד סבור שאין מעשה לחם הפנים דוחה את השבת ודואז סבור שמעשה לחם הפנים דוחה את השבת במה היתה עיקר מחלוקתם *

ונראה דזה יובן עם מאי דתנו בפרק שתי הלחם אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתו בחוץ ואפייתן בפנים ואינו דוחה את השבת ר' יאודה אומר כל מעשיהם בפנים ע"כ * והנה בדברי הרמב"ם בדיוס אלו יש לנו אריכות דברים והדברים עמוקים * אף בירורן של דברים כך הוא דאי עשית לחם הפנים היתה בכלי שרת ונתקדש הלחם אליבא דכולי עלמא דוחה את השבת מטום דאי עביד ליה מוצרכ שבת איפסיל בלינה מאחר שנתקדש בכלי וכמו שהקטו בגמרא דאי תנור מקדש על כרחין דוחה את השבת דאי לא אפסיל בלינה וכל זה הוא פשוט * וכבר הסכימו האחרונים ז"ל הרב בעל לחם משנה והרב בעל ברכת הזבח ז"ל שהרמב"ם ז"ל דחקו כל קודם חול היה ולא היה מקדש ובפ"ט דזבחי' עלה פ"ח תנן דכלי שרת אינם מקדשים אלא בקדש ע"כ ופרט' בקדש בעורה ע"כ * והנה אליבא דת"ק דאית לי' דלישתן ועריכתו בחוץ נמצא דלא נתקדשו בכלי כיון שכל מעשיה' בחוץ ומטום הכי אינם דוחים את השבת מטום דאינם נפסלים בלינה דכיון דמעשיהם בחוץ לא נתקדשו

מלך ואייתר לן תרי רבויי וסדינן חד למי שצורך נכור בו וחד סדינן ליה לסנהדרין הכלל העולה שדואז לא היה דרים יתורא דהוא ומטום הכי היה ס"ל דאין נשאלין למי שצורך הנכור בו ודוד והסנהדרין דרטי יתורה דהוא ומטום הכי ס"ל דנשאלין למי שצורך הנכור בו *

ובזה יובן מאי דאמרינן בפרק חלק א"ר יצחק מאי דכתיב מה תהלל ברעה הנכור חסד אל כל היום אמר ליה הקב"ה לדואז לא נכור בתורה אתה מה תהלל ברעה לא חסד אל נטוי עליך כל היום ע"כ ופרט' ז"ל והלא נכור אתה בתורה למה תהלל לספר לטון רעה על דוד לא חסד תורה עליך לא חכם בתורה אתה דכתיב ותורת חסד על לטונה ע"כ * ויש לדקדק דלמה אנטריך להקב"ה לטכוחי לדואז שהיה נכור בתורה ושהיה חכם בתורה למה שרונה להאשימו במה שסיפר לטון רעה על דוד אף שדואז היה עם הארץ ראוי להאשימו על עבירה הלזו דלטון רעה שהיא מן המצות המוטבלות * ועוד יש לדקדק באומריו מה תהלל ברעה מה היה זה ההלל על דואז ועוד יש לדקדק במלת רעה מה היה הכונה ורש"י פירש שהוא לטון רעה על דוד * אף עם מה שכתבנו גראה דיובן הכל והנה התעלה הפסוק כך הוא כביא דואז האדומי ויבד לשאול ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך מה תהלל ברעה הנכור וגו' ודבר ידוע הוא שדואז היה טובא של דוד והנה כבר כתב' שדואז כל מנתחו שאמר לשאול בא דוד אל בית אחימלך הוא לומר שהוא מורד במלכות מטום דאית ליה דאין נשאלין אלא למלך ולא למי שצורך הנכור בו וכמו שכתבנו לעיל מדברי רז"ל ועיקר התכלית היה שיהיה אחימלך נעבט על ידי דוד מטום דכל מי שחברו נעבט על ידי אוקרי רע ומאן דאוקרי רע אין מכניסין אותו במחיתו של הקב"ה וכמו שכתבאר כל זה לעיל בדרך המלך באורך *

וזהו הכונה בבוא דואז ויבד לשאול בא דוד ל בית אחימלך מה תהלל ברעה כלומר שאתה מתהלל שהשגת כל מיוקסך להסב תאר זה דרעה על דוד לומר מאחר דאין נשאלין למי שצורך הנכור בו נמצא דאחימלך נעבט ע"ז דוד ובמנא דדוד בקרא רע לא נכור בתורה אתה ולא חכם בתורה אתה כלומר אם היית כאחד האדם הייתי אומר דלמא שבת דלא דרטינן יתורא דהוא ואם כן אייתר לן תרי רבויי דהיינו וכל בני ישראל איתו וכל העדה וסדינן חד לרבות סתם מלך ואיך לרבות סנהדרין אבל מי שצורך הנכור בו לית לן קרא דנשאלין לו אבל מאחר שנכור בתורה אתה וידעת דדרטינן יתורא דהוא אם כן יתורא דהוא מרבינן סתם מלך ואייתר לן תרי רבויי וע"כ סדינן חד למי שצורך הנכור בו ואיך לסנהדרין ואם כן מה תהלל ברעה דאדרבה דוד כדיון עשה שהרי נשאלין למי שצורך הנכור בו ואם כן לא נעבט אחימלך ע"ז דוד לפי שדוד כדיון עשה במה שנשאל באורים ואדרבה דואז הוא סנקרא רע שנעבט אחימלך על ידו במה שהורה שלא כדיון שאין נשאלין למי שצורך הנכור בו * והיינו דאמרינן התם בפ"ח א"ר אמי אין תורתו של דואז אלא מעשה ולחון שנאמר ומשא ברטינו עלי פיד ע"כ * ופרט' עלי פיד ולא כלב סוה שהיה דורש שאין נשאלין למי שצורך הנכור בו לא היה כי אם מספה לחון אבל בלבו היה יודע האמת דנשאלין למי שצורך הנכור בו שהרי נכור בתורה היה וידע דדרטינן הוא לרבות סתם מלך ואייתר לן תרי רבויי חד לרבות דנשאלין למי שצורך הנכור בו ואיך דנשאלין לסנהדרין הכלל העולה דדואז היה אומר דלא דרטינן יתורא דהוא ודוד והסנהדרין ס"ל דדרטינן יתורא דהוא *

ובזה

הפנים היה בחוק ואם כן פסדא אחר כך לשאל באורים הנדק
אחימלך לשאל לו לפי שכבר הורה דוד הלכה למעשה במילתא
שאינו נוגע בדבר דררטינן הוא ואם כן כיון דררטינן הוא על
כורחין מרבינן דנשאלין למי שגורף הכבוד בו וכמו שכתבנו
באופן שכל מנתנו של דוד בויכוח זה לא היה בו אם למלכות זה
לשאל באורים ותומים *

ועם זה יובן מאמר הכתוב ויאמר אליו שאלו למה קשרתם
עלי אתה וכן ימי בתוך לו לחם וחרב ושאל לו
באלהים ע"כ ויש לדקדק דבשלתא קובית ושאל לו באלהים נחמ
דהיינו עשית אותו מלך דהוא ס"ל דאין בשאלין כי אם למלך וגם
הקובית נתינת החרב נחמ דאיפשר שקוביתו היתה לפי שהיתה
חרב גלית שהיתה באהל מועד בדכתיב הנה היא לוטה בשמלה
אחרי האפוד וכתבו המפרשים שהניחו אותה באהל לזכרון הנס
דאיפשר שהאשיתו למה נתן אותה לרוד מאחר שהוא היה רונה
שהיה גם לעולם לזכרון הנס ואיפשר גם כן שחשב שאלו סוד
רנה לקחת זאת החרב להתפאר בה כלומר שישם התשובה
הנדולה בישראל שהרב את גלית ובשביל זה לו תאות המלוכה *
אך כמה שהאשיתו כמה שנתן לו לחם לא דעתו מאי קשיא ליה
וכי משום דרוד היה מורד במלכות והיה מסוכן שאחיו בולמוס
ובדאיתא בנמר' וימחורו למות ברעב וז' לא שמענו דאף דרשות
למלך להרוג למי שמרד בו פשיטא שאין רשות לאחר להורגו
מאחר דקול טמא רנה המלך שלא להורגו הרשות בידו וכדכתב
הרמב"ם ז"ל בה' מלכים *

ומעולם תמהנו על מאמרם ז"ל באופן שרק נגמר הדין
לאתייה ליואב ודייניה כו' אמר ליה ניויל אבנר
אמאי קטליתא לעממא אחר ליה בממא מורד במלכות היה
דכתיב גואמר לעממא הזעק לי את איש יאודה שלשה ימים וכו'
וכתיב וילך עממא להזעיק את יאודה ויחר מן המועד וכו' דמה
טענה היא זו דהן לו יהי דעממא היה מורד במלכות מ"מ מי התיר
לי ליואב להורגו שהרי שלא ברשות דוד הרגו וכדכתיב וגם אתה
ידעת את אשר עשה לי יואב בן נרויה אשר עשה לשני שרי גבאות
יסדאל לאבנר בן נר ולעממא בן יתר וכו' הרי שהרינת עממא
היתה שלא ברשות דוד * ואם כן מה התנכל יואב בדרינת עממא
באומרו שהיה מורד במלכו * ולא די לנו זה הנצטר אל דכנתרא
אמרינן שהיבנו ליואב דעממא לא היה מורד במלכות משום
דאכין ורקין דרש כו דמה להם בט"ב ז' דהן לו יהי דעממא טעה
דין והיה מורד במלכו מי המיר לו ליואב להתבר על ריב לא לו
ולהרוג את עממא ויש בזה אריות דכרי' אך הדין דין אחת סוף
מי שהיה מורד במלכות לא הותר לשום אדם להורגו * ואם כן
חירנו למשך דקדקנו דמה היה זה אפס שהאשיתו שאלו לאחימלך
במה שנתן לחם לרוד מאחר שהיה דוד מסוכן שאחיו בולמוס *

אך נראה דזה יובן עם מאי דתנן בפ"ב דמעילה לחם הפנים
מועלין בו משהוקדש קרם בתנור הוכשר ליפסל בטבול
יום ובמחוסר כפורים ולהסדירו ע"ג הכללן * ובני שאר מנחות
תנן המנחות מועלין בהם משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים ע"כ * והטעם שיש חיבוק בין
מנחות לחם הפנים דגבי מנחות משקדשו בכלי הוכשרו ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים ואו לחם הפנים לא הוכשר ליפסל
בטבול יום ובמחוסר כפורים אלא תקדימת הפנים ואילך * הוא
הדבר אשר דברנו לחם הפנים דנעשה בחוק אינו מתקדש בכלי
לפי שאין כלי שרת מתקדשין בו אם בעוהה אפס המנחות שכל
מעשיהם הם בפנים וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל כיון שקדשו בכלי
מתקדשו * וכבר כתבאר למעלה שהטעם דמעשה לחם הפנים
בחוק היינו מצום דררטינן הוא *

מתקדשו ואי משום האשים שהיה בפנים הא אמרינן דתנור של
קדש חול היה ואינו מקדש ור' יאודה אית ליה דכל מעשיהם
בפנים ומסו' הכי אית ליה שדוחה את הטבת דאף ד' יזא דתנור
אינו מקדש מ"מ כבר נתקדש בכלי מאחר שמעשיהם בפני' וכיון
סכן אי עביד ליה מאתמול אפסיל בלינה ומשום הכי דוחה את
הטבת ובתורת כהנים בקרשת אמור גבי לחם הפנים אמרינן
והיתה לאהרן ולכניו ואכלוהו במקום קדוש מלמד שאכלתה
במקום קדוש תנין אפיייה במקום קדוש תלמוד לומר והיתה יכול
אף ליטתה ועריכתה במקום קדוש תלמוד לומר הוא רבי יאודה
אומר כל מעשיהם בפנים ע"כ * נמנינו למדין דתנא קמא דרש
הוא וממעט ליה ועריכה שאינה בפני' אלא בחוק וכיון שהליטה
והעריכה היתה בחוק על כרחין שמדידת העשרון נמי היתה בחוק
שאם המדידה היתה בפנים הרי נתקדש הלחם בעשרון שהרי
פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות כלי המקדש שכל מדות היבט
נתקדשו ואם כן אף מוגיאים אותם לחוק דמננייה מלתא וכמו
שכתבו התוס' או משום פיסול יוגא וכמו שפרש"י אלא ודאי
שהמדידה היתה בחוק ואין העשרון מתקדש דאין כלי שרת
מתקדשים אלא בפנים תוך העזרה וכן כל מעשיהם היה בחוק
דהיינו ליטה ועריכה ומשום הכי איכס דוחים את הטבת שאינם
נפסלים בלינה ורבי יאודה לא דרש הוא וסבירא ליה דכל
מעשיהם בפנים ואם כן גם המדידה היתה בפנים ונתקדש
בכלי דהיינו העשרון ועוד טעם הכלי שהיו לפים בו היה מכלי
שרת ומקדש וכמו שהכריח זה מרן בקרק ז' מהלכות מעשה
הקרנות דין ו' יע"ש * וכיון שנתקדש בפנים פשיטא שדוחה
את הטבת דאי לא אפסיל בלינה וכמו שכתבנו * הכלל העולה
דמאן דאית ליה דאין מעשה לחם הפנים דוחה את הטבת דרש
הוא ומאן דאית ליה דמעשה לחם הפנים דוחה את הטבת לא
דריש הוא *

ובזה נבא לכונת המאמר דרוד המלך כל מנתנו לא היתה
כי אם לשאל באורים ותומים לידע את הדרך אשר
ילך בה לפי שהיה נדקף בפני שאלו ורוד חשב אולי אחימלך לא
ישאל לו באורים דאפשר דאילו בטת דואג דלא דריש הוא
ואם כן לית לן קרא לרבות מי שגורף הכבוד בו שהיה נשאל
באורי' ואף אם יאמר דוד בטעת מעשה עכן הוא הדין דררטינן
הוא ואם כן בשאלין למי שגורף הכבוד בו איפשר שלא ישמע
אליו אחימלך ויאמר דלא דרטינן הוא שהרי דוד המלך נוגע
בדבר היה בהך מילתא לומר דררטינן הוא ומרבינן למי שגורף
הכבוד בו לשאלת אורים ותומים וקול דכל ת"ח שנוגע בדבר
ואמר הלכה אם בט"ב מ"טה אחרת אין שומעין לו וכמו שכתבנו
לעיל ולפיכך כשראה דוד את אחימלך שהיה עושה לחם הפנים
בטבת לפי שהיה סבור דמעשה לחם הפנים דוחה את הטבת
ועל כורחן טעמו הוא דס"ל דכל מעשה לחם הפנים אף ליטתו
ועריכתו היה בפנים דלא דריש הוא וכסדרת רבי יאודה ומשום
הכי הוה סבירא ליה שדוחה את הטבת דמאחר שנתקדש בכלי
שרת אי עביד להו מערב שב' אפסיל בלינה אמר לו דוד עריכתו
בטבת ואין מעשהו בטבת והטעם משום דררטינן הוא ואמרינן
דליטתו ועריכתו היה בחוק ולא נתקדש העשרון משום שאין
כלי שרת מתקדשין אלא בעזרה ומשום הכי אינו דוחה את הטבת
וכשאתר לו אחימלך כך למדנו דואג דמעשה לחם הפני' דוחה
את הטבת ודואג אזיל לזיטתיה דלא דריש הוא וכמו שכתבנו
למעלה וכיון דלא דריש הוא נמלא דכל מעשה לחם הפנים
היה בפנים ומסו' הכי אית ליה שדוחה את הטבת דאי לא אפסיל
בלינה * אז אמר לו דוד כך תקובלני שאין מעשה לחם הפנים
דוחה את הטבת והטעם משום דררטינן הוא וכל מעשה לחם
הפנים

דרך הרבים דרוש יג

בטענתו עם אחימלך ועיקר טענתו היא בזה ששאל לו באלקים
טענתו מלך וכמו שדרכו רבותינו אל אלהא טענתו לו לאחימלך
לטעון שהוא לא עשהו מלך וזה ששאל לו באלקים הוא מטוס
דסבירה ליה דנטאלין למי טנורך הנבו' בו לזה הקדים לו לומר
למה נפת לו לחם דהיינו שקרמו פניו בתנור על כרחיך לומר
דלא דרסת הוא ואין בין קוד' שקרמו פניו בתנור לאחר שקרמו
פניו בתנור ואם כן על כרחיך לומר דמה ששאלת לו באלקים
הוא מטוס דסבירה לו דים לך דין מלך ואם כן הוא חייב מיתה
מטוס מורד במלכות.

הבלל

העולה הוא דדואג לא הוה דרים הוא ומטוס הכי
הוה סבירה ליה דאין כשאלין למי טנורך הנבו' בו
ונמסך לו גם כן מזה דמעשה דלחם הפנים דוחה את השבת אך
אכנר ועמטא והסנהדרין סבירה להו דדרטינן הוא ומטוס הכי
סבירה להו דנטאלין למי טנורך הנבו' בו וכמו שכתבנו *
והנה כפ"ב דקדושין עלה מ"ג אמרינן דבכל התורה כולה אין
שליח לדבר עברה מטוס דנלי קרא במעילה וטבחים ומכירה
דיש שליח לדבר עברה ואם כן הוה טני כתיבין הבאים כאחד
דקיימא לן דאין מלמדים והקטו בנמ' למאן דאמר שני כתיבין
הבאים כאחד מלמדו' ניגף ממעילה וטבחים ומכירה לכל התור'
כולה דיש שליח לדבר עברה ותרנו גלי רחמנא בסחוטין חוץ דם
יחשב לאיש ההוא דם טפך הוא ולא טולחיו והקטו אשכחן גבי
סחוטין חוץ דאין שליח לדבר עברה בכל התורה כולה מנא לן
וכי תימא דיליף מסחוטין חוץ דאוליף מסחוטין חוץ ניגף ממעילה
וטבחים ומכירה ותרנו הדר כתב רחמנא ונכרת האיש ההוא אם
אינו ענין לנפשו תנאו ענין לכל התורה כולה דהוא ולא טולחיו
דאין שליח לדבר עברה * ואמרין מו התם האומר לחבירו לא
הרוב את הנפש הוא חייב וטולחיו פטור שמאי הוקן אות' מטוס
חגי הנביא טולחיו חייב שנאמר ואומר הרגת חברי בני עמון
ע"כ * ואמרין דטעמיה דשמאי הוא מטוס דלא דרים הוא
ואית ליה דשני כתיבין הבאים כאחד דמלמדו' ונמרין ממעילה
וטבחים ומכירה לכל התורה כולה דיש שליח לדבר עברה *
נמנא דמאן דדרים הוא ועל כרחין אית ליה דבכל התורה כולה
אין שליח לדבר עברה דלחכי הדר כתב רחמנא ונכרת האיש
ההוא למעט השאלת ואם אינו ענין לנפשו תנאו ענין לכל התור'
פולה דאין שליח לדבר עברה ואם כן האומר לחבירו לא
הרוב את הנפש הוא חייב וטולחיו פטור.

ובזה

יובן מאי דכתיב גבי מיתת שאלו טמא נא תלי ומתני
כי אחזני הסבך ודרשו רז"ל אחזני הסבך פון נוב עיר
הכהנים הלבושים כתנת תסבך ע"כ והנה חוץ מדרכו' יג לקדקק
בדברי רז"ל הללו דאמאי כניה שאלו לעון נוב עיר הבהני' בכנת
ולא כשאר בגדי כהונה * ונראה דזה יובן עם מאי דאמרין
כפ"ב דפרוכין עלה יו' א"ר ענגי בר שסון למה כסמכה פרסת
בגדי כהונה לפרסת קרבנות לומר לך מה קרבנות מכפרים אף
בגדי כהונה מכפרים כנתת מכפר על שפיכות דמים דכתיב
ויטבלו את הכנת בדם ע"כ והכי איתא בירושלמי פ"ו דיומא
יע"ס * וכבר נתבא' בנמ' טס דהא דכנתת מכפר על שפיכות
דמים היינו מויד ולא אתרו ביה וכתבו התוס' דבגדי כהונה
מכפרת על המיתה וכתבו המפרשים אל דהטעם שהורג כהן
גדול דאין לו כפרה לעולם ואינו יוגא מעיד מקלט לעולם הוא
מטוס דחטא במכפר ומטוס הכי אין לו כפרה במיתה כהן גדול
דומה למה שאמרו אין קטינור כעשה סניגור * וזה כונת שאלו
באומרו עמד נא עלי ומתתני לפי שיש בידי עון דספיכות
דמים * וכי תימא כיון דלא אתרו ביה אף שהיה מו' ד הכנתת
מכפר לזה אמר כי אחזני הסבך כלומר אני חטאתי במכפר
דהיינו

עוד נקדים מה שכתבו התוספו' כריס פ"ב דמעילה עלה
דמתני' דמתי הלחם כשקרמו פניו בתנור שטוחטין
עליו הכבשים דהטעם שאין שוחטין הובח קודם קרימת הפנים
הוא מטוס דנבי קחיטת הובח כתיב לחם ואין קרוי לחם אלא אם
בין קרמו פניו * למדנו מדבריהם דלחם אינו נקרא קודם
קרימת הפנים * והנה דבר ידוע מזה שנתן אחימלך לדוד מלחם
הפנים הוא לפי שהיה מסוכן שאלחו' בולמוס וכדאיתא בנמרא
והלכה רווחת היא דאף דמי שהוא מסוכן דמאכילין אותו כל
איסורים שכתורה מכל מקום מאכילין אותו הקל הקל תחלה
וכדאיתא באחרון דיומא ומטעם זה כתב דר"ק דמה שלא נתן
אחימלך לדוד תרומ' הוא לפי שאינו תרומה חמיר מאיסור לחם
הפנים דתרומה היא במית' בידי טמים ולחם הפנים הוא בלאו
וכבר הארכנו בזה בדרך החיים *
ובזה נבא לכוונת הכתוב והנה כפי אגדת שמואל שכתבתי
לעיל מוכח דדוד אשכחיה לאחימלך בשעת עשיית
לחם הפנים וכבר נמנ' דדוד זה דאמרו דלר' בשעת אשכחיה
בשעת אפי' ולר"ט בחול אשכחיה בשעת אפי' ואף שכנת' דחו
זה ואמרו ומי מניח אחרת דבשעת אפי' אשכחיה והכתיב
וימת לו הכהן קדם כי לא היה טס לחם כי אם לחם הפנים
המוסרים כו' מ"מ אגדת שמואל פליג אהלמודא דידן וס"ל
דבשעת אשכחיה בשעת אפי' ולקוש' הנמרא אל דלעולם בשעת
אפי' אשכחיה והמתין מעט עד שנאפה וסדרוהו על השלחן
וסלקו הלחם שהיה טס ונתן לדוד מלחם הפנים המוסרי' ואפשר
שעיקר קוש' הנמ' אינה אלא אליבא דמ"ד דבחול אשכחיה דוד
בשעת אפי' לזה הקטו דאין יתכן זה והכתיב כי אם לחם
הפני' המוסרי' כו' וזה לא יתכן בחול וכמבואר אך למ"ד דבשעת
אשכחיה בשעת אפי' יש ליישב כמ"ס * והנה מדתנן דמסקרמו
פניו בתנור הוכשר ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים מוכח
דיותר קדושה יט מסקרמו פניו מקודם שקרמו פניו שהרי קודם
שקרמו פניו אין לו דין קדשי מקדש טיהיה הרביעי פוסל אותו
וכמ"ס הר"ס פ"א מה' אבות הטומאה דין י"ג אך קודם שקרמו
פניו אין לו דין קדשי מקדש כ"א דין קדשי בקב הבית וכמבואר
ובזה יובן השסוק למה קטרסת עלי בתתך לו לחם וכבר למדנו
דביתנו בעלי תוס' דכחם לחם הוא שקרמו פניו בתנור ולזה
הקטו שאלו לאחימלך דנהי דדוד היה מסוכן מכל מקום הא"ק ל'
דלמסוכן מאכילין אותו הקל הקל תחלה ואם כן דבשעת אפי'יה
אשכחיה דוד לאחימלך היה לו לאחימלך ליתן לדוד מהלחם שלא
קרמו פניו בתנור שאין בו כל כך קדוש' שהרי אינו נפסל בטבול
יום ובמחוסר כפורים והנה לזה היה אפשר לו לאחימלך לתת
דלידודה אין חילוק בין קודם שקרמו פניו בתנור בין לאחר
שקרמו פניו בתנור מטוס דאית ליה דכל מעשה דלחם הפנים
היה בפני' ואם כן כבר נתקדם בכלי שרת והו"ל כשאר המנחות
דקול דמשתקדש בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר
כפורים ואם כן על כרחין סבירה ליה לאחימלך דלא דרטינן
הוא דאי דרטינן הוא אמרינן דדוקא אפי'יה הוא במקום קדוש
אך ליטתה ועריכתה הויא בחוץ וכלי שרת אינם מקדשים בחוץ
כי אם בפנים בעזרה וכיון דלא דרים הוא אם כן תיקטו דאמאי
שאל לו באלקים דעל כרחין מה ששאל לו באלקים הוא מטוס
דאית ליה דדוד חטיב מלך כיון שכבר נחטח על ידי שמואל אף
ששאלו עדין קיים דליבא למימר דלעול' דסבירה ליה דדוד אין
לו דין מלך ומה ששאל לו באלקים הוא מטוס דסבירה ליה
דנטאלין למי טנורך הנבו' בו דהא מנא ליה דכיון דאחימלך
לא דרים הוא אמרינן דוכל ישראל אתו אחא לרבות סתם מלך
וכמו שכתבנו לעיל * בללן של דברים דמכח לא ימנע בא שאלו
בטענתו

דהיינו כפנת שהגתי הכהנים ומסוס הכי אין לו כפרה כננדי כהונה דומיא דהורג כהן גדול דאין לו כפרה לעולם וכדכתיבנא *

אך כפי דרכנו נראה ליטב והוא דיש לדקדק דמאי איכפת ליה לשאל לומר לנער הטעם שפסבילו נגזר עליו סימית לא היה לו לומר אלא עמד עלי ומותחני * ונראה שכונת שאלו היתה לרמוז לנער הטעם שרונה ליהרג על ידי אחר ולא רנה הוא להרגו את עצמו והוא שהדבר ידוע שההורג את עצמו חייב מיתה לשמים וכדכתי' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ודרשו רז"ל שהוא אזהרה להורג את עצמו והנה אין ספק דכנס דכדיני אדם קיימא לן דאין שליח לדבר עברה הכי נמי בדיוני שמים יש הפרש בין הורג את עצמו בדיו לאחריים שיהרגוהו דאך דכדיני שמים אחריון בקדושתן שיש עונש על המשלח לדבר עברה מכל מקום הא אמרי' התם בקדושתן דינא רבא ודינא זוטא איכא בינייהו ופי' רמז' דלרבנן אף דכדיני שמים מפניסים את המשלח לדבר עברה מכל מקום אין מענישים אותו כולי האי כאלו עשה הוא העברה בעצמו ואם כן גם ההורג את עצמו אף שפעניסי' אותו מן השמים מכל מקום כשאמר לאחריים שיהרגוהו אין מענישים אותו כולי האי והנה שאלו אף שהוכרח להרוג את עצמו כדי שלא יתעללו בו פלשמים מכל מקום כל הבא מידו להקל מעליו מהעונש עשה ומסוס הכי לא נהרג על ידי עצמו כי אם על ידי אחרים * וחילוק זה שיש בין עושה העברה בעצמו לעושה על ידי שליח הוא מסוס דדרשינן הוא גבי שחוטני חוץ ודרשינן הוא ולא שולחיו ומינה ילפינן לכל התורה כולה דאין שליח לדבר עברה באם אינו ענין וכמו שכתבנו וכבר כתבנו לעיל דדואג לא היה דריש הוא ומסוס הכי אמר לו שאחיימלך היה חייב מיתה מדין מורד במלכות כמה ששאל לדוד באורים ותומים מסוס דסבירא ליה דאין נשאלין למי שגורף הנכור בו וכפי סכר' דואג דלא דרשינן הוא יש שליח לדבר עברה דגמרינן ממעיל' וטביחה ומכירה וחטיב כאלו אותה הפעולה נעשת ע"י המשלח * וכבר ידוע מה שאמרו רז"ל הביא דבריהם דד"ק שזה הנער שהרג את שאלו היה דואג *

ובזה יובן כונת הכתוב עמד נא עלי ומותחני וכי תימא למה אין אני נהרג על ידי עצמי לא אני רוב שמעשה הפעולה הזאת על ידי שליח מסוס דאחזני השכן דהיינו עון דנוכ עיר הכהנים שנמנא טעויתי בדיון כמה שהרגתי אותם לפי שלא היו חייבים מיתה לפי שלא היו מורדי' במלכות לפי שהדין הוא דכנס דנשאלים לחלך כד נשאלים למי שגורף הנכור בו ואם כן על כרחין דרשינן הוא לרבות סתם מלך ואייתר לן קרא דוכל ישראל אמו לרבות מי שגורף הנכור בו וכיון דדרשינן הוא אם כן שיענין דאין שליח לדבר עברה מסוס דדרשינן דם שפך האיש ההוא הוא ולא שולחיו ומסוס הכי עמוד נא עלי ומותחני שאני רונה שמעשה הפעולה הלזו על ידי שליח ולא על ידי עצמי כדי להקל מהעונש וכדכתיבנא הכלל העולה דמדדש' דהוא גמרינן דאין שליח לדבר עברה והאומר להבירו נא והרוג את הנפש שולחיו פטור מסוס דאין שליח לדבר עברה וכנת' הקסו לסברא הלזו דאית ליה דהאומר נא והרוג את הנפש שולחיו פטור מקרא דכתיב ואותו הרגת בחרב בני עמון דמשמע דחטיב כאלו דוד במלכו הרגו לאוריה אף שהרגית אוריה היתה על ידי שליח מכל מקום חטיב כאלו דוד הרגו ומשמע דיש שליח לדבר עברה ומכתיב הזה הגדיח שמאי הזקן משם חני דהאות' לחבירו נא והרוג את הנפש שולחיו חייב ותרנו דכונת הכתיב היא הרי לך בחרב בני עמון מה הרב בני עמון אי אתה נטנס עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא מורד במלכות הוא דקאמר

דקאמר ליה אדוני יואב וכל עבדי אדוני חוגים על פני הסדה ע"כ * והנה זה שאנו דוחקים את עצמינו לומר דכונת הכתיב בלומרו ואותו הרגת בחרב בני עמון שהכונה היא הרי היא לך בחרב בני עמון שאין בו עונש על מיתת אוריה אף דפסטיה דקרא אינו מורה כן דאך קרא גבי תלוב' נתן הנביא דודו כתיב דאך עשה אותו המעשה וכדכתיב מדוע בזית את דבר ה' וגומר היינו מסוס דדרשינן הוא דנבי שחוטני חוץ שבה ללמד דככל התורה כולה אין שליח לדבר עברה וקטיא לן קרא דואותו הרגת דמשמע דחטיב כאלו הוא הרגו וכדמייתי מיניה ראיה שמאי הזקן דיש שליח לדבר עברה מסוס הכי אנו דוחקים את עצמו לומר דכונת הכתיב היא הרי הוא לך בחרב בני עמון מסוס דאוריה מורד במלכות היה וטעיר אחר קרא ואותו הרגת דחטיב כאלו הוא הרגו דכיון דאין כאן איסור בהרגת אוריה מסוס שהיה מורד במלכות יש שליח לדבר זה ומסוס הכי אמר קרא ואותו הרגת אף אי לא היה דרשינן הוא דנבי שחוטני חוץ ואנו למדין ממעלה וטביחה ומביר' לכל התורה כולה דיש שליח לדבר עברה או הכתיב הוא כפסוטו ובגנותו דדוד מכתבי קרא ואת ואותו הרגת בחרב בני עמון דחטיב כאלו דוד הרגו והכתיב מאשימו על זה מסוס דיש שליח לדבר עברה *

ובזה נבא לכונת הכתיב והיה כי עשה יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך וגו' לנגיד על ישראל ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכסול לב לאדוני לטפוד דם חנם שכבר כתבנו שכל כונת איביגיל באחמרה הוא לומר שדוד אין לו דין מלך ומסוס הכי לא נפתחייב מיתה ככל מסוס מורד במלכות אלא דלפי זה היה לכאורה נמשך נוק גדול לדוד דאם כן דאין לו דין מלך אם כן שלא כדיון היה מה ששאל באורים על ידי אחיימלך ונענש אחיימלך על ידו ולזה הסיבה לו דאך דאין לו דין מלך מכל מקום כדיון עשה כמה ששאל באורים ותומים מסוס דהדין הוא דנטאין למי שגורף הנכור' כו' ודיון זה נקח לן מיתורא דהוא דרשינן ליה לסתם מלך ואייתר לן וכל ישראל אמו לרבות מי שהגבור גורף בו כמו שנתבאר לעיל * אך אי לא דרשינן הוא לית לן קרא לרבות דנשאלין למי שגורף הנכור כו' והנה אמרה איביגיל לדוד פן יעלה על לבך לאמר מי הכניסני בתגר זה לומר שמין לי דין מלך ולסמוך על מה ששאלתי באורים ותומי' על דרשת הוא דלמא לא דרשינן הוא ואם כן אין נשאלין למי שגורף הנכור בו ואם אין לי דין מלך נמנא דשלא כדיון עשיתי כמה ששאלתי באורים' אל יעלה בדעתך לומר כן דאם אין אתה דורש הוא והיה כי יעשה ה' לאדוני ככל אשר דבר את הטובה עליך ולא תהיה זאת לך לפוקה לטפוד דם חנם כלומר דאם אין אתה דורש הוא נמנא דמ' לך הנביא ואותו הרגת בחרב בני עמון הוא כפסוטו שפכת דם חנם בעגמך דהא בכל התורה כולה יש שליח לדבר עברה ודקדקה לומר זאת לך לפוקה לומר זאת מכלל דאיכ' אחריתי והיינו דבת שבע כלו' דייק מה שעומד לנגדך באותו מעשה דהיינו עון דבת שבע לא תוסיף עליך עון דש"ד ומכאן למדו רז"ל שהיתה נביאה שנתנבאה כל מה שארע לדוד באחרית הימים *

ובזה נבא ליישב מאמר רז"ל בילקוט תילים וזל שחר טוב יבקש רגון ודורש רעה תבואנו שחר טוב זה דוד שהיה שחר טובתן של ישראל ונלחם מלחמותיהם יבקש רגון שבקש ששורה עליו טבינה וסרתה עליו ובידך את ישראל ודורש רעה תבואנו זה דואג ע"כ * ויש לדקדק בו דאך תלי דכסביל שהיה שחר טובתם של ישראל ונלחם מלחמותיהם יבקש ששורה עליו טבינה * ועוד יש לדקדק כמה שסיים ודורש רעה תבואנו זה דואג דמה ענין דואג לכאן * אמנם על פי האומר בענין יבא על

דרך הרבים ררוש יב

והואל המית את החימלך כדון וא"כ נענט החימלך ע"י דוד וע"י
זה נקרא דוד רע כמנהג סהיה דורס רעה לדוד ואחריו בפי חלק
ב' מלאכים כדמנו לדואג אחד טענה תלמודו ואחר סטרף כמנתו
ואחד טפוז עפרו כמתי כמסיות וכמתי מדרבות נמנה סלה וזה
ליכנס במחיתו של הקב"ה כי כל דרכיו מטשט לת לאיש
כדרכיו ולמוכחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב *

עוד

מלינו חילוק בין יחיד לרבים כפי דשוטה האה דמנן
ותפלה נאמרת בכל לשון פריד בנת והא"ר יוחנן כל
הסואל נרכיו בלשון ארמי אין מלאכי הסרת נוקקין לו לפי שאין
מלאכי הסרת מכירי בלשון ארמי ומשני לא קשיא הא ביחיד הא
בגבור ופרסו ול יחיד נרין שישיעורו מלאכי הסרת גבור לא
נרכיו להו שנאמר הן אל כבוד לא ימאם אינו מואם בתפלתם
כל רבים ע"כ * וקשיא לי מדאמרין בפ"ק דשבת אמר רבה בר
בד חנה כי הוה חולינן בתריה דר"א לשיילי בתשיחא ומנין אמר
ליה רחמנא יפקדונך לסלם וזמנין אמר ליה רחמנא ידרכיך
לסלם והכי עביד הכי וזה א"ר יוחנן כל הסואל נרכיו בלשון
ארמי אין מלאכי הסרת נוקקין לו שאני חולה דמכניה עמו דא"ר
ענן אמר רב מנין דמכניה סועד את החולה שנאמר ה' יסעננו
על ערש דוי * ופרסו שאני חולה דמכניה עמו ואין המתפלל
נריך שידקקו לו להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד * ולפי זה
אמאי הונרך רשו בהשיא דשוטה לאמתי קרא דהן אל כבוד לא
ימאם לוח' שאין הקב"ה מואם תפלתם של רבי' ומשום הכי הותר
להתפלל בלשון ארמי ת"ל מטעמא דחולה גופיה דהא בפ"ק
דברכות אמרין מנין לפערה שתתפללין שכיניה עמהם שנאמר
אלקים נגב בעדת אל * והא כן כמס דלגבי חולה הותר להתפלל
בלשון ארמי משום דמכניה עמו ואין המתפלל נריך שידקקו לו
מלאכי הסרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד הכי נמי גבור
הואיל ושכיניה עמהם הותר להם להתפלל בלשון ארמי ודוק *
ואיך סהיה עלה בידינו כמה גדלה מעלת הגבור ואמרין בפ"ק
דברכות מאי דכתיב ואני תפילתי לך ה' עת רגזו אימתי עת רגזו
בשעה שהגבור מתפללין ובפ"ק דר"ה א"ר יוחנן גדולה טעובה
שמקרטת גור דינו של אדם שנאמר השמן לב העם הזה והקטן
מתנבא הטב בנתים מוחלין לו לא טב בנתים אשילו הביא כל
אילי נביות טבעולם אין מוחלין לו ותיירי לא קשיא הא ביחיד
הא בגבור הרי דבני גבור אשילו לאחר גור דין מועלת
תפלתם *

ובזה

יובן מאמר הסנה קדוים * ויש לדקדק דמה שייכות
יש לתנו עם תפלתו של משה סהיה מתפלל יכנס
לארץ ישראל * ולייטב הענין נקדים עוד מאי דאמרין בפ"ק
דמעניות א"ר יוחנן מטר בטביל יחיד דכתיב יפתח ה' לך את
אזניו הטוב פרגסה בטביל רבים שנאמר הנני ממטיר לכם לחם
מן השמים והקטן מדמניא ג' פרגסי' טובי' עמדו להם לישראל
משה ואהרן ומרים וסלסה חתנו' טוכות ניתנו על ידו ואלי הם
באר וענן והמן באר בזכות מרים ענו בזכות אהרן מן בזכות
משה אלמא אכחן פרגסה בטביל יחיד ותיירו שאני משה כיון
דנפיש וכותיה כרבים דמי ע"כ * ואמרין בתדרש ואמתנן אל ה'
כמנין ואמתנן הרבה להתפלל משה לפניו * ועל זה היה חמיה
משה מה זאת עשה אליקין שלא קבל תפלתו * ובי תימא כך היה
העדה דביחיד לאחר גור דין מהניא תפלתו וגור דינו אינו
נקדע * לזה אמר חפה החילות להראות את עבדך את גדלך זה
התן וק דפרנסה אינה באה בטביל יחיד ואם כן עכ"ל דמשה יס
לו דין דרבים כיון דנפיש וכותיה * ואם כן למנין גור דין נמי
יסייה לי דין דרבים דאשילו לאחר גור דין מועלת התפלה וינחם
פ' על הרעה כדבר האמור *

על כיון דהנה מתוך דברינו לעיל עלה בידינו דאף שנאמר
כדוד לא היה לו דין מלך כל זמן סהיה סואל קיים אף שנאמר
על ידו סואל מכל מקום בדין עשה במה שנאמר באורים
ותומים מטוס דקול כמס דנשאלין למלך כך נשאלין למי סגורף
הגבור בו ואין לך מי סגורף הגבור בו כאדוננו דוד סכל ימיו
הוא היה המוניא והמביא את ישראל ונלחם מלחמותיהם ואם כן
לא נענט החימלך על ידו לפי סהוא עשה כדון ולא שייך בדוד
כל החברו נענט על ידו דנקרא רע ואין מכניסין אותו במחיתו
כל הקב"ה ואדרב' דואג מלך הוא שנענט החימלך על ידו לפי סהמרה
בסנהדרין ואמר שאין נשאלין אלא למלך בלבד ולא למי סגורף
הגבור בו ונמנה שנענט החימלך על ידו דואג שלא כדון ונקרא
רע ואין מכניסין אותו במחיתו של הב' ויהנה דוד כדי לקיים
סברתו כדון עשה ולא נענט החימלך על ידו משום הכי בקס
שתסרה עליו ככניה דפטיסא דמי שאין מכניסין אותו במחיתו
של הקב"ה משום דאיקרי רע וכתיב לא יגורף רע אין ככניה
טורה עליו * וזהו כונת המאמר שומר טוב זה דוד סהיה שומר
טובתם של ישראל ונלחם מלחמותיהם ואם כן כדון עשה במה
שנאמר באורים ותומים וכדי לקיים סברתו זאת יבקס רגזו בלות'
שתסרה סכינ' עליו כדי לבטל סברת דואג וכן היה סטרטה עליו
מכניה וכוה בטלה סברת דואג יבס"ה דשבת ארסב"ן א"ר יוחנן
כל האות דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהי דוד בכל דרכיו
מסביל וי' עמו אפטר חטא בא על ידו וסכיניה עמו * ואני תמיה
דהאי קרא דוח' עמו הוא מוקדם הרבה למעשה דבת טבע ואם
כן אפטר שכתחלה סהיה סכיניה עמו ולאחר סחטא נסתלק סכינ'
חמונו * ואולי ס"ל דמי טוכה שתסרה עליו סכיניה טוב אין חטא
בא על ידו שאם היה בא לידי חטא מעיקרא לא היתה סכיניה
טורה עליו ועיין בפ"ק דשוטה דאמרין א"ה חסדא בתחלה
קודם סחטאו וסראל היתה סכיניה טרויה עם כל אחד ואחד
נשאתר כיה' אלקין מתהלך בקרב מניחין וכיוון סחטאו היתה
סכיניה מסתלקת מהם שנאמר ולא יראה כך ערות דבר וטב
חאריך ודוק היטב * עוד יס לדקדק דבכא משמע דמי' זה עמו
הוא דמכניה עמו ובפרק חלק עלה דקרא דויעא ח' מן סנערים
ואמר הנה ראיתי כן ליטי וגומר זה עמו סהלכה כמותי בכל
מקום * ואמאי בתי' סבת דרשו קרא דוח' עמו על סהיתה סכיניה
עמו וכפ' חלק דרשו אותו על סהלכה כמותו בכל מקום ואפטר
לו דכלל חדא תלתא היא דודאי ספטייה דקרא דוח' עמו הוא
ד' סכינ' עמו אלא דמי טוכה לזה הלכה כמותו בכל מקום
דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא * ומה דדרשו קרא דדואג
נאמר וי' עמו על סהלכה כמותו בכל מקום סהוא הדבר הנמשך
מה סהסכיניה עמוייהינו משו' סהס דרשו כל ספי' הוא של דואג
של לשון הרע וכל עלמו של דואג הוא על מה סהלכה כמותו
בכל מקום סהיה תואר של מלך אבל לעולם דעיקר ספי' של זה
עמו היינו לומר ססכיניה עמו * ואפטר עוד טנס בעל המאמר
דפ"ה דשבת דררוס זה עמו על סהסכיניה עמו סכונה היא על
מאי דסלקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא והענין הוא עם מאי
דאמר' בפ"ג דשוטה הניע לסרסת דרכים וניגול מכולס ואמר'
מאי פרסת דרכים תר וטרה אמר זה פ"ה דסלקא ליה שמעתיא
אליבא דהלכתא * נמנה דמי טוכה סהלכה כמותו טוב אינו
חוטא * ועל זה אמר ר' נפתן כל האות דוד חטא אינו לא טועה
שנא' זה עמו אפטר חטא בא על ידו סכיניה עמו דהא תרויבהו
לא יכונו כדיון דמכניה עמו א"כ סלקא ליה שמעתיא אליבא
דהלכתא וא"כ הרי הניע לסרסת דרכים דסוב אינו חוכא *
דדורס רעה תביאנו זה דואג בלו' סהיה דורס רעה לדוד סכעי
סברתו שאין נשאלין אלא למלך נמנה עמוד עשה שלא כדון

ושאלו

חולין

חולין

פרק כסיו הדם אמר ר' אבהו אין העולם מתקיים אלא במי שמטיס עמנו כמי שאינו שנאמר ומתחת זרועות עולם

בן

התורה ומן הכביאים ומטולט בכתובים הן כל יקר ראשה עינינו גודל מדת הענוה היא העולה למעלה דאם כלי שנסתמש בו קדש כאשר חכמי ינידו כל מקום שאשה מונח גדולתו של הקב"ה עם אשה מונח ענותנותו ולפי פסוק של דברים נראה דזו היתה כונת ישעיה סי' ס"ו באומר ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד אל דברי • דים לדקדק במה שסיים ואל זה אביט אל עני ונכה רוח מה שייכו לדברים הללו עם הקודם • אמנם יראה שהדברים מניעים עם הא דאמרינן בפ"ד דמגלה א"ר יוחנן כל מקום שאשה מונח נבחרתו של הקב"ה עם אשה מונח ענותנותו דבר זה כתוב בתורה שני בכביאים ומטולט בכתובים כתוב בתורה כי ה' אלקיכם הוא אלקי ונומר וכתוב בתורה עושה מטפט יתום ואלמנה שניו בכביאים כה אמר ה' רם ונשא וכתוב בתורה ואת דכא וספל רוח מטולט בכתובי סולו לרונכ בערבות וכתוב בתורה אבי יתומים ודיין אלמנות ע"כ • אף אבי נאמר דה"כ הזכיר נבחרתו של הקב"ה דכתוב השמים כסאוי והארץ הדום רנלי ואת כל אלה ידי עשתה הזכיר נמו ענותנותו באומר ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וזהו פטוטי • ולפי מדרשו יאמר כאן באופן אחר ונדקדק עוד בכפל הענין דאמר ואת כל אלה ידי עשתה וחרד ויחיו כל אלה נאם ה' • ומו דלפי הנראה הו' דתרי דמתוך אהדדי דאם הכל נברא במאמר ה' כדכתוב ויהיו כל אלה נאם ה' איך כתיב בהו עשה באומר ואת כל אלה ידי עשתה •

ויראה

לויכב עם הא דאמרינן בבראשית רבה פרשה ד' סי' ז' ואל יעש אלקים את הרקיע זה אחד מן המקראות שהרעים בן זומא את העולם ויעש אתמהא והלא יפה זל בשם בעל תהלה לרוד דאיתא במדרש שהטיבו חכמי לבן זומא על קושיא זו שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוקות ומשם הכי כתב בהו ויעש לו' שה' בראש נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא טייד בהו עשה כדי להרחי' את ה' שפשי' אותם אלוקות • עוד נקדים מארזל בכ"ר פ"ח סי' ז' ואל ארשב"ן בשם ר' יונתן בטעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום כיון שהניע לפסוק זה ויאמר אלקים נעשה אדם אחר לפניו רבון העולמים מה אשה נתן פתחון פה למינים אתמהא אמר לו כתוב והרונה לטעות יטעה אל' הקב"ה משה אדם הוה שבראתי לא גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו שאם יבא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו הוא אומר מה אני גרוד ליטול רשות מן הקטן והן אומרים לו למוד מבוראך שהוא ברא את העליונים ואת התחתונים וכיון ככה לבראת את האדם נמלך במלאכי השרת שנא' נעשה אדם ע"כ • וכ"כ רס"ז בפ"י התורה ואל נעשה אדם אעפ"י שלא סייעוהו ביצירתו לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת הענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מהקטן ע"כ •

ויש

לדקדק בדברי המאמר דלאמי אינטריד לומר כתיבת משה מעשה כל יום ויום דלא הול' אלא כשכא לכתוב נעשה אדם אמר מה אשה נתן פתחון פה למיני' שהרי אין קושיא מרש"ה תלוייה בכתיבת מעשה כל יום ויום • וכבר נכתובר בזה מהר"ם יפה וזריך ואל ואל שמכתיבת מעשה מלא שומים כחומר אל הספה הזה דלמי היה כתיב ברובו נעשה לא הוה קט"א ליה דול דברה תורה כלשון בני אדם כלשונותי האדם

המדבר עם עמנו ואמר נעשה בלשון רבים שכן מנהג המלכים לדבר בלשון רבים שהוא לשון חשיבו וכמ"ס הראב"ע בשם הגאון אבל השתא דככל המעשים לא קאמר הכי אלא יהי אור יהי רקיע והכא כתיב נעשה משמע שנסתכית בריאה זו והולך בה לסיוע אחרים ע"כ • ויש קצת מהדוחק בתירוק זה • אך עם האומר יבא על נכון והוא דבן זומא הרעים את העולם במאמר הכתוב ויעש אלקים שהרי במאמר הן והטיבו לו חכמים שנסתכל הקב"ה שעתידין ה' לעשותם אלוקות ומש"ה כתב בהו עשה לו' שה' בראש • נמנח דטיבה הכתוב ואמר ויעש אף שלפי האמת לא טייד בהו עשה כדי שלא יטעו העולם לעשותם אלוקות • והנה דרמב"ן זל הקשה דלאמי לא קטיא ליה לבן זומא נמי נבי מוארות דכתיב בהו ויעש אלקים את שני המאורות ונבי חית הארץ נמי דכתיב ויעש אלקים את חית הארץ ונבי אדם נמי כתי' נמי עשה ויעש אלקים את האדם • ומוהר"ם יפה כתב דה"ה דקטיא ליה בכלהו אלא דנקט זה דכתיב בריא וזהו באמרו זה ה' מן המקראות כלומר זה אחד מן המקראות המוכיחים מעשה שהרעים בהם בן זומא את העולם ע"כ • וכזה נבא לכונת המאמר דאין ספק דכבר ידע משה רבינו דמנהג המלכים לדבר בלשון רבים וכמ"ס הגאון אלא שכתובו מעשה כל יום ויום והיה רואה שכתוב בהם עשה והלא כדבר ה' שמים נעשו והוא זומא לאיך כתוב בהו עשה והלא כדבר ה' שמים נעשו והוא נוחא ליה עם שהטיבו חכמים לבן זומא שנסתכל הקב"ה שעתידין אותות העולם לעשותם אלוהות ומשם הכי כתב בהם ויעש לומר שה' בראש • ועל זה תמה משה דמאמר דה' שינה וכתב ויעש אף שלפי האמת לא היתה בהם עשה כדי להרחיק ולעקור העבודה וזה אס כן איפא איך כתב כאו נעשה שהוא פתחון פה למינים לומר שמי רטויות יס • והטיבו לו הקב"ה כתוב והרונה לטעות יטעה לפי שתכלית גדול יס לי במה כאמרתי נעשה אדם והוא שילמדו העולם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

וזרו

כונת הכתוב ואת כל אלה ידי עשתה ואף שהאמת הוא ויהיו כל אלה נאם ה' כדבר ה' שמים נעשו מכל מקום אמרתי לשון עשה כדי להרחיק את הע"ז • והוקשה לו דאם ה' שינה ואת לבן זומא עשה כדי להרחיק ע"ז איך כתב נעשה אדם שהוא פתחון פה למינים לומר כתי רטויות יס • לזה הטיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח כלומר תכלית גדול היה לי במה כאמרתי נעשה אדם כדי שילמדו בני אדם ממני מדת הענוה ויהיה הגדול נמלך בקטן •

ובזה

יובן פסוק אחד האומר בפרשת יצרו ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם לא תעשו אתי אלקי כסף ואלקי זהב • ויש לדקדק דאיך נמשך ממה שרואו כי מן השמים דבר עמכם שלא יעשו אלקי כסף ואלקי זהב והלא אזהרת ע"ז היא אזהרה מיוחדת בפני עגמה ואינו נרדף לתם טעם לתניית • ועוד יש לדקדק במלת אתי דאין לו מובן כלל ורזל דרשו לא תעשו כדמות שמי שמשמש לפני בחרום ונראה דהכל יבא לכלל ישוב בהקדים הא דאמרינן בספרי ואל שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם כיצד כתוב אחד אומר וירד ה' על הר סיני וכתוב אחר אומר מן השמים השמיעך את קולו בא הכתוב השלישי והכריע אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם מלמד שהרבה הקב"ה כמים וסמו השמ"י העליוני על הר סיני ודבר עמכם וכן דוד הוא אית' ויש שמים וירד ע"כ • וזו היא גירסת הראב"ד ופ"ל הליכות עולם והוקשה להם איך הכריע בספ"י השלישי כי מן השמים דברתי עמכם לו' שהרינן